

Małgorzata Łobacz

Recenzja książki: "Niedostosowanie społeczne. Teorie i doświadczenia", red. H. Bejger, R. Kartaszyńska, Wyd. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie, Chełmskie Towarzystwo Naukowe, Chełm 2014

Scientific Bulletin of Chełm - Section of Pedagogy nr 1, 221-224

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**RECENZJA KSIĄŻKI: NIEDOSTOSOWANIE SPOŁECZNE.
TEORIE I DOŚWIADCZENIA, RED. H. BEJGER, R. KARTASZYŃSKA,
WYD. PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA ZAWODOWA W CHEŁMIE,
CHEŁMSKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE, CHEŁM 2014.**

MAŁGORZATA ŁOBACZ

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie, (Poland)

Książka *Niedostosowanie społeczne. Teorie i doświadczenia* jest pracą zbiorową pod redakcją Haliny Bejger i Renaty Kartaszyńskiej. Zawiera ona artykuły nauczycieli akademickich z Polski i Ukrainy, jak też nauczycieli – praktyków oraz studentów pedagogiki. Tytułowy problem recenzowanej monografii ujęty został wieloaspektowo. Zawiera ona, bowiem m. in. przemyślenia pedagogów, psychologów, filozofów, socjologów i teologów. Zamierzona przez redaktorów refleksja, z punktu widzenia teoretyków i praktyków wychowania, nad niedostosowaniem społecznym zaowocowała wartościową publikacją analizującą fundamentalne problemy z tego zakresu.

Recenzowana pozycja obejmuje dwadzieścia cztery artykuły, zgrupowane w trzy bloki tematyczne, które dotyczą: niedostosowania dzieci i młodzieży z perspektywy teorii i praktyki pedagogicznej; przejawów niedostosowania społecznego wśród młodych ludzi oraz rehabilitacji społecznej i jej form w kontekście przestępczości dzieci i młodzieży.

We wstępie redaktorki – Halina Bejger i Renata Kartaszyńska – akcentują współczesne problemy, takie jak: trudności w kontaktach z drugim człowiekiem, poczucie wyizolowania ze społeczeństwa, samotność występująca już wśród młodych ludzi i cierpienia z nią związane, które przyczyniają się do zejścia na inną drogę – wolną od odpowiedzialności, obowiązków i zasad postępowania. Jest to droga odarta z norm i wszelkich regulacji społecznych, stąd ludzi nią kroczących nazywamy często niedostosowanymi społecznie.

Część pierwsza książki zatytułowana: „Niedostosowanie dzieci i młodzieży w świetle teorii i praktyki pedagogicznej” wprowadza w problematykę społecznego niedostosowania. Halina Bejger w swoich przemyśleniach zawartych w wartościowym artykule *Autoportret młodzieży niedostosowanej społecznie* początkowo wskazuje

na wizerunek młodzieży niedostosowanej, w oparciu o badania z zastosowaniem *Testu Zdań Niedokończonych* J. Kostrzewskiego, przeprowadzone wśród 16 uczniów klasy drugiej Liceum Ogólnokształcącego w Niepublicznym Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Rejowcu.

W interesującym tekście Renaty Kartaszyńskiej ukazana została rola rodziny i szkoły w kształtowaniu osobowości społecznej dzieci i młodzieży. Autorka scharakteryzowała komponenty osobowości społecznej oraz czynniki ją kształtujące, wskazała także na narastający obecnie problem niedostosowania społecznego dzieci i młodzieży. W sposób szczególny podkreślony został problem samotności dzieci i młodzieży.

Paweł Skrzydlewski zaś, w artykule *Kategoria niedostosowania społecznego z perspektywy personalistycznej antropologii filozoficznej*, podkreśla znaczącą rolę filozoficznego rozumienia niedostosowania społecznego na gruncie pedagogiki. Podstawą tego rozumienia jest koncepcja człowieka, jako bytu osobowego. Zdaniem autora znaczący udział w powstawaniu niedostosowania społecznego ma kultura ludzka, która nie odzwierciedla autentycznej natury człowieka, jako bytu osobowego.

W ujęciu młodych, studentka Pedagogiki PWSZ w Chełmie, w artykule pt. *Agresja jako przejaw niedostosowania społecznego*, akcentuje współczesną powszechność zjawiska agresji. Prezentuje interdyscyplinarne ujęcie niedostosowania społecznego, wskazuje symptomy niedostosowania społecznego oraz podejmuje analizę przyczyn występowania tego zjawiska.

Środowiskowe uwarunkowania zachowań agresywnych wśród młodzieży, to tytuł artykułu Jowity Berdzik. Autorka swoją uwagę skupia także na zjawisku agresji i jej przyczynach. W sposób szczególny uwydatniona została rola mediów w nasilaniu się zachowań agresywnych wśród młodych ludzi.

Augustyn Okoński oraz Bożena Stefańczyk – autorzy artykułu *Niedostosowanie społeczne w szkole* – zwracają uwagę czytelnika na problem nieprzystosowania społecznego młodzieży w środowisku szkolnym. Szczególnie zaakcentowana została kwestia negatywnych i nieadekwatnych reakcji uczniów na wymagania nauczycieli.

Ostatnim artykułem w pierwszej części recenzowanej monografii są przemyślenia Agaty Szabały - Walczuk, w publikacji: *Uzależnienie od substancji psychoaktywnych jako przejaw niedostosowania społecznego – studium przypadku uczennicy gimnazjum*. Autorka dokonała analizy indywidualnego przypadku – uczennicy z gimnazjum – wskazując tym samym jak istotne dla efektywnej pomocy jest poznanie faktycznego

charakteru trudności. Podkreślona została także rola rzetelnej diagnozy przyczyn i mechanizmów, jakie leżą u podłoża danego zjawiska.

W części drugiej – „Przejawy niedostosowania społecznego dzieci i młodzieży – kierunki działań profilaktycznych” – zawarte są ważne refleksje dotyczące symptomów społecznego niedostosowania, jak też kwestii zapobiegania niedostosowaniu młodych ludzi. Jest to cenny materiał, ponieważ pokazuje niebezpieczeństwa wynikające z nieprawidłowego funkcjonowania dwóch fundamentalnych środowisk wychowawczych – rodziny i szkoły. Ponadto odsłania możliwości zapobiegania niedostosowaniu społecznemu wśród młodych ludzi, którymi są m. in. zaangażowanie młodzieży w pomoc potrzebującym oraz rozwijanie swoich pasji.

Na kryzys występujący we współczesnej szkole i jego skutki wychowawcze zwraca uwagę Aneta Paszkiewicz. Autorka słusznie wskazuje, że dzieci i młodzież niedostosowane społecznie bądź zagrożone niedostosowaniem powinny stać się obiektem szczególnego zainteresowania i troski ze strony instytucji zajmujących się opieką i wychowaniem, ponieważ – jak sama zaznacza – „niedostosowani młodzi ludzie wyrosną na niedostosowanych dorosłych”.

Ks. Jerzy Król w swym tekście: *Wychowanie i edukacja w kontekście kultury współczesnej a niedostosowanie społeczne* wskazuje na zależność występującą między wychowaniem i edukacją, a problemami określanymi, jako niedostosowanie społeczne. Akcentuje również obszary związane ze współczesną kulturą i poszukiwaniem sensu życia.

Agata Stankiewicz – studentka Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Chełmie – w artykule *Funkcjonowanie dziecka niedostosowanego społecznie w rodzinie i w szkole* w sposób szczególny swą uwagę skupiła na środowisku rodzinnym wskazując, w jaki sposób warunkuje ono kształtowanie osobowości młodego człowieka, jakie jest to oddziaływanie w sytuacji, gdy rodzina jest zdezorganizowana, zaś rodzice nie spełniają swoich zadań.

Anna Antczak, Ewelina Bucior i Katarzyna Tchórzewska – autorki artykułu *Wagary szkolne jako symptom niedostosowania społecznego* odsłaniają problem, przed którym stoi – jak same mówią – „każda współczesna szkoła”. Wagarowanie stanowi manifestację zewnętrznych trudności ucznia, ponadto permanentna, nieuzasadniona absencja może być pierwszym zwiastunem niedostosowania społecznego.

Na uwagę zasługuje również artykuł Patrycji Burak: *Rola działalności wolontariackiej w zapobieganiu niedostosowaniu społecznemu*, w którym autorka wskazuje tę formę aktywności jako rodzaj pewnego rodzaju profilaktyki przed niebezpieczeństwem

niedostosowania. Jak sama zaznacza: wolontariat „stawia w centrum zainteresowania człowieka i jego problemy, zwraca uwagę na najsłabszych i cierpiących”.

Monika Łetocho i Agnieszka Hajdus w artykule pt. *Czas wolny dzieci i młodzieży w aspekcie wartości wychowawczych i zagrożeń – cyberprzemoc* podejmują problem przemocy, ściśle związanej z powszechnym dostępem do Internetu oraz sieci komórkowych.

Drugą część recenzowanej publikacji kończy artykuł Natalii Piekarcz *Arteterapia w pracy z dzieckiem niedostosowanym społecznie*. Autorka prezentuje tutaj wielorakie funkcje sztuki w odniesieniu do problemu niedostosowania społecznego. Ukazuje jej rolę profilaktyczną, katartyczną oraz terapeutyczną.

Artykuły zamieszczone w części trzeciej – opatrzonej tytułem „Przestępczość wśród dzieci i młodzieży – rehabilitacja społeczna i jej formy” – nakreślają priorytetowe problemy z zakresu profilaktyki i resocjalizacji młodych ludzi perspektywy obywateli Ukrainy. Wskazane zostały niebezpieczeństwa związane z niedostosowaniem społecznym oraz formy pomocy w aspekcie pedagogiczno-socjologicznym. Artykuły w języku ukraińskim zawierają – oprócz tłumaczenia tytułu streszczenia na język angielski – również przełożenie tych elementów tekstu na język polski.

Recenzowana książka stanowi próbę wieloaspektowego spojrzenia na współczesne problemy związane z niedostosowaniem społecznym młodych ludzi. Autorzy tekstów zamieszczonych w recenzowanej monografii wskazali na problem środowisk wychowawczych, dylematy pedagogiczne, społeczne i filozoficzne oraz zaakcentowali kierunki rozwiązań problemów niestosowania młodzieży.

Niektóre teksty wydają się nieco odbiegać od głównego problemu książki, koncentrują się na ogólnych problemach, inne stanowią powielanie treści związanych z niedostosowaniem młodych ludzi. Sytuację tę po części usprawiedliwia fakt, iż recenzowana monografia nie jest podręcznikiem z zakresu niedostosowania społecznego w sensie ścisłym, stanowi zaś zbiór artykułów naukowych i popularnonaukowych o charakterze debaty nauczycieli akademickich oraz studentów z Polski i Ukrainy. Jeśli chodzi o fundamentalny cel publikacji, czyli ukazanie: trudności w kontaktach interpersonalnych, problemu wyobcowania ze środowiska społecznego, zjawiska zaburzeń emocjonalnych, a tym samym niedostosowania społecznego, zagrożenia niedostosowaniem społecznym jako konsekwencji współczesnych przemian – to z pewnością został on osiągnięty.